

Bekendmakingen door de Heer van Lichtenvoorde

1638-1659¹

Blad 1

Kerckenspraecke² om nabuerlijck t' vrechten³ und geen vehe tott andermans schade tho laten gaen.

Publicatum⁴ 18. Novembris 1638⁵.

Blad 2

Wordtt hiermede een iedtweden wel ernstlijck eens vor alle gewarschouwet sijn onderhebbend landtt tho brengen und tho bewaeren in onstraffbaren⁶ vrechtte⁷, voorts koijen⁸, perden, verckens nit tho laeten gaen, hoeden offt drijven tott ijmandtts schaeden. Und dafern⁹ eenige ten contrarie¹⁰ doend van publicatie van dese mochten worden befunden¹¹ sollen t' elcker reijse¹² aen den Heeren deser Heerlicheit verbeurt hebben dreij goltgulden end dreij molder haveren und daneffens¹³ den angedanen schaden t' vergoeden und die vrechte bij andermahlige straffe evenwel nae behoren tho repariren gehalten sijn, warna sick een ieder sall hebben tho reguliren. Actum¹⁴ Lechtenvorde den 17de November 1638.

Den 18 novembris hebbe ick dijt [..]gekundijghet
Bij mij Johan Tolner¹⁵

¹ te vinden op: <https://www.flickr.com/photos/159079364@N04>

² kerckenspraecke = bekendmaking, doorgaans na afloop van de kerkdienst op zondag.

³ nabuerlijck te vrechten = een afscheiding ten opzichte van naburige grond te hebben en te onderhouden.

⁴ publicatum = gepubliceerd, bekend gemaakt

⁵ volgens de in Gelderland tot juli 1700 gangbare Juliaanse kalender was 18 november 1638 een zondag.

⁶ onstraffbare = onberispelijk

⁷ afscheiding; afzetting;

⁸ koijen =koeien

⁹ dafern = in zoverre; indien

¹⁰ ter contrarie = in strijd met

¹¹ ten contrarie doende van publicatie van dese mochten worden befunden = betrapt mocht worden te handelen in strijd met deze bekendmaking

¹² t' elcker reijse = elke keer

¹³ daneffens = tevens, bovendien

¹⁴ actum: gedaan.

¹⁵ Johan Tolner, schoolmeester of "schooldienaar" en koster te Lichtenvoorde

[Blad 3](#)

Kerckenspraken om vuur [und]
luchtt¹⁶ tho bewaeren¹⁷

Publicatum 25de Novembris 1638

Den 24ten november
hebbe ick dijt gheku¹⁸
Bij rnij Johan Tolner.

[Blad 4](#)

Also bij experientie groten onordnungen¹⁹ wegen²⁰
heertsteden, eesten²¹ und ofens sick befinden²²
ock mede dat vuer und luchtt²³ bij avent und
ontijden missbrueckt und in geen behorliken
acht genohmen werden, waruth²⁴ dan lichtelijck
allerleij onheill und uuijterste verderff van
Ingesetenen solden konnen ontstaen. Also werden
mitts desen wel ernstlijck gewarschouwet
alle inwohnern nun vortan bij den avent
in eesten ofte ofens nit tho stoecken²⁵ noch bij
vuer oder luchtt in einigerleij rmanieren
tho vlassen²⁶, ock op heertsteden, *eesten und ofens* sodanige opsicht
tho hebben²⁷ und dieselve also versorgen damit men
dienangaende geen perickel²⁸ tho besorgen; bij aldien²⁹
averst nae publicatie deses ijmants ter
contrarie³⁰ befonden worden sall den Heer deser
Heerlicheijt in een poen³¹ van 25 goltgulden
van gewichte und 25 rnolder haveren verfallen
sijn, warna sick een ieder om allen onheill und
schaden t'vermijden kan reguliren. Signatum
Lechtenvorde den 24de Novembris 1638

¹⁶ lucht = (kaars)licht

¹⁷ bewaeren = de nodige zorg in acht te nemen?

¹⁸ het woord "ghekundijghet" is niet afgemaakt en eindigt bij een vouw in het papier

¹⁹ onordnungen = misstanden

²⁰ wegen = met betrekking tot

²¹ eest = soort droogoven.

²² bij experientie sick befinden = door ervaring bevonden worden

²³ lucht = kaars(licht)

²⁴ waruth = waaruit; waardoor

²⁵ stoecken = stoken

²⁶ vlas was erg brandbaar; vlas bewerken bij vuur of bij kaarslicht werd daarom verboden;

²⁷ opsicht to hebben = toezicht te houden

²⁸ perikel = gevaar

²⁹ bij aldien = ingeval

³⁰ ter contrarie = (handelen) in strijd met

³¹ poene=(geld)boete

<p>Blad 5</p> <p>[Den 7^a.] februarij [1640 hebbe ijck] dijt gh[epublisirt] Jo[han Tol]ner</p> <p>Verbott om geen Vastelavants gelagen tho setten</p> <p>Publicatum 7de Februarij 1640³²</p> <p>Verbott wegen des Vastelavants Anno 1640</p> <p>Blad 7</p> <p>[bevat een foto van het lakzegel van graaf Georg Ernst]</p>	<p>Blad 6</p> <p>Georg Ernst Graff tot Lijmborg ende Bronckhorst, heer tot Stijrumb, Wijsch, Borkelohe ende Lichtenforde, Erffbanerheer des Vorstendoms Gelre ende Graffschap Zutphen</p> <p>Wij interdiciren ende verbieden mits desen allen ende iederen unsern onderdaenen unser heerlicheijt Lichtenforde, vastelavants gelahgen ofte andere irregeleerde³³ bijeenkombsten toe holden, gansen toe trecken³⁴, het krensen toe rijden³⁵ offte andere diergelicke insolentien³⁶ toe plegen, bij poene van³⁷ arbitralijck gestraft te worden, ende daermee hier van niemants ignorantie³⁸ moge pretendiren³⁹, befehlen hiermede unseren fiscaell⁴⁰, dese ter gewontlicken plaetsen te doen publiciren. In Urkund unser handts onderschrijft, ende upged[ruck-]ten Graffl.⁴¹ pijschaft⁴². gegeven up unser Huijse Wijsch⁴³ den 7de feb. A^o 1640</p> <p>(w.g.) Georg Ernst graff zu Lijmbg</p>
---	---

³² deze datum, 7 februari 1640, viel niet op zondag maar op dinsdag. Johan Tolner vergist zich hier dan wel heeft hij zich gehaast om nog op dezelfde dag dat de graaf zijn bevel ondertekende, het bevel bekend te maken.

³³ irre geleerde = stompzinnige, dwaze

³⁴ gans trekken = in galop te paard proberen het hoofd van een dode gans van de rom af te trekken

³⁵ kransrijden = te paard in galop met een stok in een hangende, gevlochten krans steken tot dat deze er af viel

³⁶ insolentien = onbeschaamdheden

³⁷ bij poene van = op straffe van

³⁸ ignorantie = onwetendheid

³⁹ pretendiren = voorwenden

⁴⁰ juridisch ambtsdrager

⁴¹ Graffl. = gravelijke

⁴² pijschaft = zegel, lakstempel

⁴³ kasteel Wisch te Terborg

<p>Blad 8</p> <p>Interdictie⁴⁴ om geen vastelaventsgelagen tho holden, Anno 1639 gepublicirt den 24de februarij</p>	<p>Blad 9</p> <p>Georgh Emst Graff tot Lijmborch ende Bronckhorst etc. Heer tot Stijrumb, Wijsch, Borckelohe ende Lichtenvorde, Erffbanerheer des Vorstendoms Gelre ende Graffschap Zutphen</p> <p>Wij interdiciren⁴⁵ ende verbieden allen ende ieden underdaenen unser heerlicheijt Lichtenvorde, eenighe vastelaventsgelagen toe holden, gansen toe trecken⁴⁶ offte andere dergelicken insolentien⁴⁷ toe gebrueicken bij poene van arbitralijck⁴⁸ sonder eenighe conniventie⁴⁹ gestrafft te worden ende daermet hiervan niemants ignorantie⁵⁰ mach pretendiren⁵¹ befehlen dese ter gebeurlicken⁵² plaetzen toe publiciren⁵³ ende toe affigiren⁵⁴. Gegeven up unsern Huijs Wijsch⁵⁵, den 23 feb. 1639, Urkuntt unse handt ~~ende grafliche pijtschaft~~⁵⁶. (w.g) Georg Emst Graff.</p> <p>Den 24 februarii hebben ijck dijt ghekundijghet. Bij mij Johan Tolner, scholmeijster unt koster tot Lichtenforde</p>
<p>Blad 10</p> <p>Mandement dat een ieden sijn vehe holde van dess Herren landt</p> <p>Publicatum 17. Majj 1640</p>	<p>Blad 11</p> <p>Deses Amtts Ingesetenen worden ten overfloet vermaent dat een ieder sijn vehe van und uth dess Heren landt und busch holde, und dafern iemandts ten contrarie doende befunden worde⁵⁷, sall aen den Heer daerover verbeurt hebben twee goltgulden und twee molder haveren, warna sick een leder om sijnen schaden t'vermijden sal hebben tho reguliren. Signatum Lechtenvorde 17de Majj 1640</p> <p>Uth expressen last van Sijnen Gnaden⁵⁸ H. Baurman [Rigter1640]</p> <p>Den 17 Meij ijss dijt ghepuplijsirt bij mij Johan Tolner</p>

⁴⁴ interdictie = verbod

⁴⁵ interdiciren = verbieden

⁴⁶ ganstrekken = volksvermaak waarbij in galop te paard rijdend van een dode gans de kop moest worden afgetrokken

⁴⁷ insolentien = onbeschaamdheden, onbetamelijkheden

⁴⁸ arbitralijck = nader te bepalen

⁴⁹ conniventie = toegevendheid; mildheid

⁵⁰ ignorantie = onwetendheid

⁵¹ pretendiren = beroep doen op

⁵² gebeurlicken = gebruikelijke, passende

⁵³ publiciren = bekend maken

⁵⁴ affigiren = aanplakken

⁵⁵ Huijs Wijsch = Huis Wisch in Terborg

⁵⁶ pijtschaft = lakstempel (dit was echter niet aangebracht, vandaar waarschijnlijk de doorhaling)

⁵⁷ und deseren iemandts ten contrarie doenden befunden worde = en als iemand wordt betrap in strijd hiermee te handelen

⁵⁸ Zijne Genade = oude aanspreek- en aanschrijftitel van een graaf; bedoeld is de graaf van Limburg-Stirum.

<p>Blad 12</p> <p>Heren drost Boecops⁵⁹ missive rakende⁶⁰ hett papegaj schieten⁶¹ Traditum⁶² 24de Majj 1640</p> <p>Erenvester⁶³, welgelehrter⁶⁴ Henrico⁶⁵ Burman, Richter en te Lichtevoorde, mienen ijnigstijen guden frend</p> <p>Lichtevoorde</p>	<p>Blad 13</p> <p>Erenvester, welgelehrter Alsoe sijn g(rafelijke) genade tot het papegaj-schieten niet wil verstaen, kunnen uE⁶⁶ dat selvighe⁶⁷ ex mandato⁶⁸ bi ehne sekere amende⁶⁹ thuen inhibiren⁷⁰. Ahngahnde de bewuste kondtschappen⁷¹ ben⁷² diesellveghe desen dach van Dötinchum⁷³ verwachtende en sall sij uE mit die eerste gelegenheit aversenden⁷⁴. en underdessen verblijvend uE freundwillig J. Boecop dese recomandatie⁷⁵ hebbe ick ter gebuerleeken plaetze⁷⁶ vernist⁷⁷.</p> <p>Borg⁷⁸ 23 majj 1640</p>
<p>Blad 14</p> <p>[.....] mejj 164[.] Publicatum 29de majj 1640</p> <p>Publicatum om dat een ieder sijn varckens buijten schade hold</p>	<p>Blad 15</p> <p>Also dagelijxs befunden⁷⁹ wordt, dat een ieder sijn varcken opsetelijck und sunder enigen opsichtt sowel bij dage als nachte binnen und buijten⁸⁰ tot merckelijken⁸¹ der gemeints schade⁸² laeten lopen, om dan denselven⁸³ nae behoren vor tho kommen⁸⁴ werden alle Ingesetenen mits desen vermaent haeren varcken entweder⁸⁵ bij hues tho holden, oder nha behoren tho doen hoeden. Und infall ijmands^{eenigen} ten contrarie bevonden worde⁸⁶, sall nicht allein den eigenar gehalten sijn den schaden so bij dage oder nacht door die varckens aen straten, gewass oder landen mochte gedaen sijn vollenkomentlijk te vergueden, maer ock den Heer daneffens verfallen sijn in een poene van twee goltgulden und een molder Haveren, Warnasick een ieder om deselve te vermijden eens vor all hatt tho reguliren. Signatum Lechtenvoorde 29de Majj 1640</p> <p>Henr. Baurman, Richter, 1640</p>

⁵⁹ Johan Boecop was drost van de heerlijkheid Wisch, waar de graaf in Terborg resideerde op kasteel Wisch.

⁶⁰ rakende = betreffende

⁶¹ papegaj schieten = schieten op een houten vogel op een hoge paal

⁶² traditum = overhandigd

⁶³ erenvester = geachte

⁶⁴ welgelehrter: Baurman was doctor in de rechtsgeleerdheid

⁶⁵ Henrico Burman = aan Henricus Burman (latijn)

⁶⁶ uE= U Edele

⁶⁷ dat selvighe = te weten: het papegaj schieten

⁶⁸ ex mandato = in opdracht (namens de graaf)

⁶⁹ amende = boete

⁷⁰ thuen inhibiren = doen verbieden

⁷¹ kondschappen = berichten

⁷² ben diesellveghe desen dach verwachtende = ik verwacht die (berichten) nog vandaag

⁷³ Dötinchum = Doetinchem

⁷⁴ aversenden = toezenden

⁷⁵ recomandatie = aanbeveling

⁷⁶ ter gebuerleeken plaetze = op de gebruikelijke plaats

⁷⁷ met een lakstempel verzegeld (op het document is een vlek zichtbaar, afkomstig van een laskstempel)

⁷⁸ Borg = Terborg

⁷⁹ befunden = geconstateerd

⁸⁰ binnen en buijten = waarschijnlijk binnen en buiten de stad (de bebouwde kom)

<p>Blad 16</p> <p>Verbott wegen affueren⁸⁷ des torffs Publicatum 12de Julij 1640</p> <p>Den 12 Julij 1640 hebbe Ick dijt ghepuplijsirt Johan Tolner</p>	<p>Blad 17</p> <p>Uth special bevelh van Sijn Graaffl. gnade⁸⁸ worden alle deses Ambtts⁸⁹ Ingesetenen wel ernstlijck gewaarschouwet buijten vogaende besichtigungh genen torff van die venen tho doen affueren, noch ock ahn anderen genen torff op die venen buijten verkregenen consent tho verkoepen⁹⁰. Und dafern⁹¹ ijmandts ter contrarie doende befunden worde⁹² sall nicht allein den torff verbeurt maer ock mede in ^{ene} poene ⁹³ tot dess Heeren guetfinden⁹⁴ verfallen sijn, warna sick een ieden om sijnen schaden tho vermijden sall hebben tho reguliren. Signatum Lechtendorde 4de Julij 1640</p> <p>Opt last van Sijn Graaffl. gnaden⁹⁵ H. Baurman Richter, 1640</p>
<p>Blad 18</p> <p>Publicatum 2de Augusti 1640</p> <p>Den 2 Augustij 1640 hebbe ijck dijt ghepuplijsirt bij mij Johan Tolner</p> <p>Verbott wegen varcken und beesten</p>	<p>Blad 19</p> <p>Also bij diverse kerckenspraecken alle Ingeseten [soo] well binnen als buijten⁹⁶ wel ernstlijcken sijn vermaent haeren vaercken entweden⁹⁷ bij huijss tho holden, oder nha behoren tho doen hoeden, dat ock nijmandts sijn beesten op den Heeren Eschen off buschen, onder wat praetext⁹⁸ dattet geschieden mochte solde laeten khommen, Und ~~dan~~^{overst} sodanigen ver- manungen bij deses Ambtts Ingesetenen nicht der geburen⁹⁹ werden naagekomen, om den hernacher¹⁰⁰ mitt onwettenheit als anders sick nicht tho kunnen entschuldigen, werden voer den lateste reijse¹⁰¹ so binnen als buijten ^{hiermede} gewaarschouwet sich nha die vogaenden bevelhen tho reguliren bij onstentnisse dat sij t'elx¹⁰² in die poene daarop gesteldt sollen verfallen und daneffens¹⁰³ wijder alle kosten und schaden t' vergoeden gehalten sijn, warna sick een ieder sall hebben tho richten. Signatum ^a Augusti¹⁰⁴ A^o 1640</p> <p>Henr. Baurman Richter 1640</p>

⁸¹ aanzienlijke

⁸² der gemeints schade = tot schade van de gemeenschap

⁸³ denselven = deze toestand

⁸⁴ vor te kommen = te voorkomen

⁸⁵ entweder... oder = hetzij ... dan wel

⁸⁶ Und infall ijmands enigen ten contrarie bevonden worde = en ingeval iemand wordt betrap hiermee in strijd te handelen

⁸⁷ affueren = afvoeren

⁸⁸ Zijne Genade = oude aanspreek- en aanschrijftitel van een graaf; bedoeld is de graaf van Limburg-Stirum.

⁸⁹ deses Ambtts = van het Ambt Lichtenvoorde

⁹⁰ zodat aan de toezichhouders bekend was dat een vreemdeling gerechtigd was om turf af te voeren uit het veen

⁹¹ dafern = in zoverre

⁹² ter contrarie doende befunden worde = betrap wordt hiermee in strijd te handelen

⁹³ poen = boete, straf

⁹⁴ tot dess Heeren guetfinden = ter beoordeling van de Heer (van de graaf)

⁹⁵ Zijne Genade = oude aanspreek- en aanschrijftitel van een graaf; bedoeld is de graaf van Limburg-Stirum.

⁹⁶ soo well binnen als buijten = in en buiten de stad (Lichtenvoorde)?

⁹⁷ entweden .... oden = hetzij ... dan wel

⁹⁸ onder wat praetext = met welk voorwendsel ook maar

⁹⁹ zoals het behoort ("gebührend")

¹⁰⁰ hernacher = hierna, achteraf ("nachher")

¹⁰¹ voer den latesten reijse = voor de laatste keer

¹⁰² t'elx = telkens

¹⁰³ daneffens = tevens

<p>Blad 20</p> <p>Mandement¹⁰⁵ om deses Herlichheits gemeinen¹⁰⁶ wegen tho repariren</p> <p>Publicatum 9de Augusti 1640</p> <p>Den 9 Augustij 1640 hebbe ijck dijt gepuplijsirt bij mij Johan Tolner</p>	<p>Blad 21</p> <p>Deses Ambtts Ingesetenen worden mitt deser wel ernstlijcken vermaent binnen den tijtt van een maant a dato¹⁰⁷ deses, die kerck- und gemeinen wegen¹⁰⁸ deser Heerlicheit dergesteld tho maecken und wederum tho repariren, damitt dieselven sonder eenigen opspraecken¹⁰⁹ konnen worden gebrueckt. Sollen andersins die ongehorsamen tott dess Heeren discretie¹¹⁰ ihres ongehorsams halve¹¹¹ gestrafft worden, warna sick een ieden om sijnen schade t'vermijden kan reguliren. Signatum Lechtenvoorde 9 Augusti 1640</p> <p>Henr. Baurman Righter 1640</p>
<p>Blad 22</p> <p>Pastoren versoek¹¹² om het schatten¹¹³ van bruedigamb und bruedt tho doen verbieden 12 Aug. 1640</p>	<p>Blad 23</p> <p>S.L.¹¹⁴ Optime Dr. Henrice Buermane¹¹⁵, hehden voor Tersien¹¹⁶ bij wel goede luden is bij mij geklaegt over het impudent¹¹⁷ schatten van bruidegoms ende bruiden; het welken hijr in loco¹¹⁸ wordt geplegt, tot schade der jong luden; etc. Ende nahdien dese schatterie¹¹⁹ der lichtverdig luden is teges alle ehr, bi Grafe mit desen mijn versoek uE¹²⁰ wilden darin vorsihn ende publice laeten sulche schatterien verbijden¹²¹; Tweivele¹²² nijt uE sall hierin de handt bijden¹²³ dat also desen inconvenienten¹²⁴ moch afgeholpen worden. Vale.¹²⁵ Deus opt. max. vestram praestantiam pristina restituat valetudine¹²⁶</p> <p>12 augusti 1640 B. Guthberleth¹²⁷ v.m in loco¹²⁸</p>

¹⁰⁴ Ondertekend hetzij op 1 ("prima") dan wel 2 ("secunda") augustus, nu Tolner het op 2 augustus dit bekend heeft gemaakt

¹⁰⁵ mandement = bevelschrift

¹⁰⁶ gemeinen wegen = gemeenschappelijke / openbare wegen

¹⁰⁷ a dato (deses) = vanaf (deze) datum = na heden

¹⁰⁸ kerck und gemeinen wegen = kerkewegen en gemeenschappelijke wegen

¹⁰⁹ sonder opspraecken = zonder klachten

¹¹⁰ discretie = beoordeling

¹¹¹ ongehorsams halve = vanwege hun ongehoorzaamheid

¹¹² verzoek van de dominee

¹¹³ een schatting opleggen (in de vorm van bier blijkt uit een andere bekendmaking d.d. 24 oktober 1641)

¹¹⁴ salutem lectori = heil aan de lezer?

¹¹⁵ Waarde (rechtsgeleerde) doctor Hendrik Buerman;

¹¹⁶ de tertiën = de ochtendgebedsdienst?

¹¹⁷ impudent = onbeschaamde

¹¹⁸ in loco = ter plaatse

¹¹⁹ schatterie = het schatten

¹²⁰ uE = u Edele = u

¹²¹ publice laten verbijden = openlijk laten verbieden

¹²² ik twijfel (niet)

¹²³ verbijden = verbieden

¹²⁴ inconvenienten = onbetamelijkheden

¹²⁵ Vale = Gegroet

¹²⁶ Moge God, de Allerhoogste, u uw vooraanstaande plaats in allerbeste gezondheid teruggeven.

¹²⁷ dominee B. Guthberleth (1638-1641)

¹²⁸ verbi minister in loco = dominee hier ter plaatse

<p>Blad 24</p> <p>Prohibitij¹²⁹ om geen bruedt oft bruedigam tho schatten</p> <p>Publicatum 16 Aug: 1640</p> <p>Den 16 Augustij 1640 hebbe ijck dyt ghepuplisijrt bij mij Johan Tolner</p>	<p>Blad 25</p> <p>Also dagelijxs geklaegt wordt over die groten muettwillen¹³⁰ die t'elx¹³¹ alhier gepleegt wordt mit schatten¹³² van aen-kommenden bruedigamb ende bruedtt, doende hun lueden quamssjivis¹³³ eenigen ehren schotten¹³⁴, om daermede die vorgande affperssungh ende schattnuijhen wat schijns tho geven¹³⁵, damitt den deselven ongeregeltheit t'enenmahl mogen worden affgeschaffet, wordt allen Ingesetenen sonder onderscheidt wel ernstlijck bij een poene tottes Heren guettfinden¹³⁶ bevohlen geen bruijdegamb unde bruijdt int ankommen oder weghgaen tho beletten, op to holden, tho schatten oder doen schatten noch oock ten ansien van sulx enige roers tho lossen¹³⁷, bij verbeurte van dieselven, gelijck dan oock ~~den~~ bruedegomb undt bruedt ten opsicht van dien aen nijmandts nichtts ~~the~~ sollen hebben tho geven directelijck oder indirectelijck onder gelijcken comminatie¹³⁸ van arbitrate¹³⁹ poene waerna sick een ieder om sijnen schaden t'vermijden magh reguliren Signatum Lechtenvoorde 15de Augusti 1640</p> <p>Henr Baurman Richter Sub 1640</p>
<p>Blad 26</p> <p>Den 10 januarij 1641 hebbe ijck dijt ghekundijjghet Johan Tolner</p> <p>Verbott om over Sijn Gnaden Lande geen ongewoenlijcken voeren oder drijffwegen¹⁴⁰ to maecken en tho nehmen</p> <p>Publicatum 10 Januarij 1641</p>	<p>Blad 27</p> <p>Uijt expresse bevelh dess Hochwelgeboren Graven und Heren Heren Georgh Ernst, Graven tho Limburgh und Bronckhorst in qualite¹⁴¹ als Heren tho Lechtenvoorde wirdt hiermede een ieder gewaarschouwewet, van all sijn Gnaden landen, geen ongebruickelijken voren oder drijffwegen tho nehmen oder tho maecken, und deserer ijmants ter contrarie doende mochte befunden worden¹⁴², sall aen ~~den~~ Hochgltn~¹⁴³ Sijnen Gnade verbeurt hebben vijff goltgulden und vijff molder haveren, warna sick een ieder om sijnen schade t' vermijden kan reguliren. Signatum Lechtenvoorde den 10de Januarij 1641</p> <p>Uth bevelhs als voren Henr. Baurman Richter 1641</p>

¹²⁹ prohibitij = verbod

¹³⁰ moetwille = baldadigheid, ongeremd gedrag

¹³¹ telkens, voortdurend

¹³² een schatting opleggen (in de vorm van bier)

¹³³ zogenaamd ? (< quam si vis = zo u wilt)

¹³⁴ eerschoten doen = schoten afvuren ter ere van het bruidspaar

¹³⁵ om wat schijns tho geven = voor de schijn

¹³⁶ tot des Heren guettfinden = ter beoordeling van de Heer

¹³⁷ met roeren (soort vuurwapen) schieten

¹³⁸ comminatie = dreiging

¹³⁹ arbitrate = nader te bepalen

¹⁴⁰ voren oder drijffwegen = routes waarlangs men rijdt (voeren) of vee drijft (drijfwegen)

¹⁴¹ in qualite = in qualitate = in de hoedanigheid

¹⁴² ten contrarie doende befunden word = betrapt wordt (hiermee) in strijd te handelen

¹⁴³ Hochgltn~ = bovenvermelde?

<p>Blad 28</p> <p>Verbott om bij avent und ontijden nicht in eesten¹⁴⁴ und ofens tho stocken noch oock nae negen uhren gelagh tho holden</p> <p>Publicat 24de Januarij 1641</p> <p>Den 24 Januarij 1641 hebbe ijck dijt gepublijsirt Johan Tolner</p>	<p>Blad 29</p> <p>Also men in der daet befindtt dat die haertsteden, eesten ofens, voorts vuer und lucht¹⁴⁵ bij avent unde ontijden missbrueckt und in geen behoerlijcken acht genohmen werden weshalven dan lichtelijcks allerleij onheijl und uijtersten ^{verderff} der Ingesetenen mochten ontstaen, werden mitts desen wel ernstlijck allen inwohnneren gewarschouwet, bij den avent in geen eesten offt ofens tho stocken und op haertsteden, lucht und vueren sodane opsicht¹⁴⁶ tho hebben, dameden deserwegen geen gefahr t'verwachten. Wen dan ock allen Ingesetenen hiermede vermaent worden geen gelagh, bijkompsten off vergaderungen, in wijn, bieren oder brandewijn dess avents nha negen uhren to holden onder wat schijn und dexel¹⁴⁷ t'selve oock mochte gedaen und vorgenohmen worden. Und in fall ijnants ten contrarie doende, mochte worden befunden, sall aen den Heeren verbeurt hebben vijf goltgulden und vijff molder Haveren warna sick een ieder om allen onheijl vor te kommen, und sijnen selffs schade t'vermijden sall hebben tho reguliren. Signatum Lechtenvoorde den 24 Januari 1641</p> <p>Henr Baurman Richter 1641</p>
<p>Blad 30</p> <p>Verbott om geen Vastelavent A° 1641 tho holden.</p> <p>Publicatum 7de Martij 1641</p>	<p>Blad 31</p> <p>Uijt specialen bevehlen dess Hochwelgeboren Grave und Heere, Heere Georg Ernst Graven tho Limburg und Brunckhorst, Heren tho Stijrum Wisch, Borculoe und Lechtenvoorde, Bannerhere des Vorstendombs Gelre und Graffschap Zutphen wordt allen deser Heerlicheijt underdanen well ernstlijck verboden gheen vastelaventsgelagen tho holden, tho setten, off onder dexel van dien eenigen bijsamenkompsten tho beraemen noch anderen ongeregeltheijden und insolentien¹⁴⁸ ten aensien van dien tho plegen, bij poenen¹⁴⁹ in cas¹⁵⁰ van contraventie¹⁵¹ dienangaande nha seeckren verijsde¹⁵² gestrafft t' worden, warna sick een ieder om sijnen schaden t' vermijden sall hebben tho reguliren Signatum Lechtenvoorde 6de Martij 1641</p> <p>Henr. Baurman Richter 1641</p>

¹⁴⁴ eest = droogoven

¹⁴⁵ lucht = (kaars)licht

¹⁴⁶ in opsicht hebben = toezicht houden op

¹⁴⁷ onder welk dexel = deksel; onder welk voorwendsel of om welke reden ook

¹⁴⁸ onbeschaamdheden, onbetamelijkheden

¹⁴⁹ poene = straf

¹⁵⁰ in cas = in geval van

¹⁵¹ contraventie = overtreding

¹⁵² met de vereiste gestrengheid?

<p>Blad 32</p> <p>Interdictie om die varckens onghoedt off ongemot¹⁵³ niet te laten lopen</p> <p>Publicatum 20de Martij 1641</p> <p>Den 20 martij 1641¹⁵⁴ hebbe ijck dijt gepuplijsirt bij mij John Tolner scholdijnar tot Lichtenfoorde</p>	<p>Blad 33</p> <p>Werden alle Ingesetenen deser Heerlicheijt mitts desen avermaels¹⁵⁵ wel ernstlijck vermaent haeren varcken sowel bij dagen als nachten onghoedt off ongemot niet tho laeten lopen, und infall¹⁵⁶ ijmant ten contrarie doende befunden worde¹⁵⁷ sall niet alleen gehouden sijn den schaden, in wat fuegen¹⁵⁸ und manieren die ock mochten gedaen sijn, wederom t'vergoeden maar ock bij den Heren nae saecken gelegenheit¹⁵⁹ und in conformite van verbott¹⁶⁰ de dato 29de Meij 1640 affdracht tho maecken schuldigh sijn¹⁶¹, warna sick een ieder om t' gene verhaelt t'vermijden, nun vortaen kan reguliren.</p> <p>Signatum Lechtenvoorde 20de Martij 1641</p> <p>Henricus Baurman Richter 1641</p>
<p>Blad 34</p> <p>Prohibitie om geen vehe in des Heren busch off op lande tho laten kommen, vorts hunden tho bungelen¹⁶² und schanskorff¹⁶³ tho leveren</p> <p>Publicatum 11de Aprilis 1641</p> <p>Den 11. aprill hebbe ijck dijt ghepubijsirt bij mij Johan Tolner scholdijnar¹⁶⁴</p>	<p>Blad 35</p> <p>Alle deser Heerligheit Ingesetenen worden mitts desen well ernstlich gewarschouwet ihr vehe tho holden van und uth dess Heren landen und buschen, ock vermaent¹⁶⁵ ihren hunden tho bungelen nae behoren, unde sunsten¹⁶⁵ olden gebruecken nha op den huese Lechtenvoorde tho leveren schansskorfen, und so ijnants ter contrari doende befunden worde¹⁶⁶, off sunsten in desen mochten seumhafftig¹⁶⁷ sijn, sall aen den Here vermogens¹⁶⁸ hett verbott de dato 17 maj 1640, verbeurt hebben twee goltgulden und twee molder haveren und wegen ongehorsams nha dess Heren guettfinden gestrafft worden, warna sick een ieden om dieselven te vermijden, sall hebben tho reguliren</p> <p>Signatum Lechtenvoorde 11^a Aprilis 1641¹⁶⁹</p> <p>Henr. Baurman Richter 1641</p>

¹⁵³ vastgezet?

¹⁵⁴ 20 maart 1641 viel op Paaszaterdag (Juliaanse kalender)

¹⁵⁵ avermaels = nogmaals

¹⁵⁶ infall = ingeval

¹⁵⁷ ten contrarie doende befunden worde = betrapt wordt (hiermee) in strijd te handelen

¹⁵⁸ in wat fuegen die ock mochte gedaen sijn = op welke wijze die (schade) ook maar mag zijn veroorzaakt

¹⁵⁹ nae saecken gelegenheit = naar bevind van zaken

¹⁶⁰ in conformite van verbott = in overeenstemming met het verbod

¹⁶¹ op 29 mei 1640 was de afdracht (de boete) bepaald op 2 goltgulden en 1 molder haver

¹⁶² bungelen = een houten "bengel" aan nek van een hond binden om het dier in zijn bewegingsvrijheid te beperken

¹⁶³ korven zonder bodem, te vullen met grond, om daarmee een verschansing ter verdediging te bouwen

¹⁶⁴ scholdijnaer = schooldienaar = schoolmeester

¹⁶⁵ sunsten = overigens

¹⁶⁶ ter co(n)trarie befunden worde = blijkt hiermee in strijd gehandeld te hebben

¹⁶⁷ seumhafftig = nalatig

¹⁶⁸ vermogens = op grond van

¹⁶⁹ 11^a (undecima) Aprilis 1641 = 11 april 1641

<p>Blad 36</p> <p>Prohibitie om Son- und fijstdagen¹⁷⁰ nicht tho propkaniren¹⁷¹ voorts kraijen kop und eien¹⁷² tho leveren</p> <p>Publicatum 2de Majj 1641</p> <p>Den 2 majj hebbe ick dijt ghekondijcht bij mij Johan Tolner scholdijnaer</p>	<p>Blad 37</p> <p>Alle deser Heerlicheijt Ingesetenen werden mitts desen noch ten overfloet well ernstlijck gewaerschouwet op alle dagen die men tho vieren gehouden¹⁷³ sij, genen werlijcken¹⁷⁴ arbeit tho doen, ock niet tho bleijken¹⁷⁵, bij enen poene daerop voor desen gesteldt. Verder ock hijneffens ~~desen~~ vermaent nha olden gewoonten binnen den tijdt van viertijn dage nae desen, aen den officieren tho brengen eijren oder koppen van kraijen, rucken oft exteren¹⁷⁶ und sulx bij een poene¹⁷⁷ van een molder haveren t'verbeuren bij den genen so hierin seumhaftigh¹⁷⁸ mochte worden befunden Datum¹⁷⁹ Lechtenvorde 1^a Majj 1641</p> <p>Henr. Baurman Richter 1641</p>
<p>Blad 38</p> <p>Poenaal mandament¹⁸⁰ van t' torff stecken und torff tho verkopen</p> <p>Publicatum 9de mejj 1641</p> <p>Den 9 mejj 1641 hebbe ijck dijt gekundijcht bij mij Johan Tolner</p>	<p>Blad 39</p> <p>Alle deser Herlicheijt Lechtenvorde Ingesetenen worden mitts desen wel ernstlijck vermaent in hett torff stecken sick tho reguliren und tho holden nae die orden hirbevorens dienangaende beraamt; dat ock niemant van Ingesetenen deser Heerligheit sijnen dienstboden sall mogen consentiren¹⁸¹ onder watt schijn und dexsel¹⁸² t'selven ock vorenghomen worden ~~torff~~ tot derselver particuliren prouffijt torff tho stecken noch int generael¹⁸³ aen vrembden ~~van die venen~~ torff tho verkopen om van die venen off omtrent van dieselven affgehaelt t' worden¹⁸⁴. Und infaill ijnants ter contrarie ~~doende~~ vant voerigen¹⁸⁵ doende befunden worde, sall den torff verbeurt und daneffens¹⁸⁶ nha saecken gelegenheit¹⁸⁷ gestrafft worden, warna sick een ieder om sijnen schaden t' vermijden kan richten. Signatum Lechtenvorde 8de Majj 1641</p> <p>Henr. Baurman, Richter</p>

¹⁷⁰ Son- en fijstdagen = zon- en feestdagen

¹⁷¹ ontheiligen (profaneren)

¹⁷² kraijen kop und eien = kraaienkoppen en -eieren

¹⁷³ dagen die men tho vieren gehouden = verplichte feestdagen

¹⁷⁴ werlijcken arbeit = wereldse arbeid

¹⁷⁵ er mocht dus kennelijk op zondag ook geen linnengoed liggen te bleken

¹⁷⁶ kraijen, rucken oft exteren = kraaien, roeken of eksters

¹⁷⁷ poene = boete

¹⁷⁸ seumhaftigh = nalatig

¹⁷⁹ datum = (uit)gegeven

¹⁸⁰ poenaal mandement = strafverordening

¹⁸¹ toestaan

¹⁸² onder wat dexel = onder welk deksel, om welke reden ook

¹⁸³ int generael = meer in het algemeen

¹⁸⁴ turf verkopen aan vreemden was dus wel toegestaan, maar de koper mocht het niet zelf ophalen uit het veen; dat zou de controle op illegaal turfsteken of diefstal van turf vanaf het veen te zeer bemoeilijken;

¹⁸⁵ ter contrarie vant voerigen = in overtreding van wat hiervoor is bepaald

¹⁸⁶ daneffens = tevens, bovendien

¹⁸⁷ nha saecken gelegenheit = naar bevind van zaken (het in beslag nemen van de turf zal immers vaak al straf genoeg zijn)

<p>Blad 40</p> <p>Verbot van papegaj schieten und varcken onghoet niet tho laten loepen Publicatum 6de Junij 1641</p> <p>Den 6 junij 1641 hebbe ijck dijt gekundijcht bij Johan Tolner</p>	<p>Blad 41</p> <p>Allen deser Heerligheit inwohneren wordt mittes desen in conformite¹⁸⁸ van vogaenden poenal mandamenten¹⁸⁹ wel ernstlick verboden hett papegaj schieten¹⁹⁰, alsmede alle andere insolentien¹⁹¹ diewelcken in plats van dien einigsins mogten worden erdacht, vorge-nommen und gepleegt. Van gelijken werden avermaels gewarschouwet alle den voors.¹⁹² Ingesetenen haer varcken so bij dage alss nacht onghoedt und ongemot¹⁹³ niet to laten lopen bij faute van dien dat de contra-venteurs¹⁹⁴, inholts voor desen publicirde penal bevelhen, sullen worden gestrafft warna sick een ieder um sijnen schaden t' vermijden sall hebben tho reguliren. Signatum Lechtenvoorde 5ta ¹⁹⁵Junij 1641</p> <p>Henr. Baurman Richter 1641</p>
<p>Blad 42</p> <p>Interdictie om ghenen torff buiten consent¹⁹⁶ aff te fueren¹⁹⁷ oder aen anderen van den venen t'verkopen Publicatum 27de Junij 1641</p> <p>Den 27 junij hebbe ijck ghekundijcht bij mij Johan Tolner scholdijnar¹⁹⁸</p>	<p>Blad 43</p> <p>All deses Ambtes Ingesetenen worden well ernstlick gewarschouwet buijten vogaende besichtigungh genen torff van den venen tho doen affvueren noch ock aen anderen buijten verkregen consent¹⁹⁹ torff van den venen t' verkoepen, und bijaldien ijmandts ter contrarie bevonden worde²⁰⁰ sall niet allein den opgeladenen torff verbeurt maer ock mede arbitralijcks²⁰¹ deserwegen gestrafft worden warna sick een ieder om sijnen schade te vermijden kan reguliren. Signatum Lechtenvoorde 26 Junij 1641</p> <p>Uth bevelh van Sijn Graffl. Gnaede Henrich Baurman Richter 1641</p>

¹⁸⁸ in conformite = in overeenstemming met

¹⁸⁹ poenalen mandementen = strafverordeningen

¹⁹⁰ papegaj schieten = schieten op een houten vogel op een hoge paal

¹⁹¹ insolentien = onbeschaamdheden, onbetamelijkheden

¹⁹² voors = voorsegde, voornoemde

¹⁹³ vastgezet?

¹⁹⁴ contraventeurs = overtreders

¹⁹⁵ 5ta Junij = quinta Junii = de vijfde (dag) van juni

¹⁹⁶ buiten consent = zonder vergunning

¹⁹⁷ aff te fueren = af te voeren; het moest controleerbaar zijn of onbekenden wel rechtmatig bezig waren;

¹⁹⁸ scholdijnar = schooldienaar/schoolmeester

¹⁹⁹ consent = toestemming, vergunning

²⁰⁰ bijaldien ijmandts ter contrarie bevonden worde = ingeval iemand betrapt wordt (met dit verbod) in strijd te handelen

²⁰¹ arbitralijcks = ter nadere beoordeling

<p>Blad 44</p> <p>Prohibitie²⁰² van niet tho schatten²⁰³ off van ongeregelde bijkompsten tho tappen noch mit roeren tho gaen Publicatum 24de 8bris²⁰⁴ 1641</p> <p>Den 24 october hebbe ijck dijt ghekundijcht bij mij Johan Tolner</p>	<p>Blad 45</p> <p>Also over het schatten van beloveden²⁰⁵ persohnen bij nacht slapendertijd und volgens bij hett ^{drincken} van sodanige geschatteden bieren, grote insolentien²⁰⁶ worden bedreven, so werden niet allein deses Ambtts²⁰⁷ Ingesetenen, maer ock mede die sick darin befinden unnd daglichs opholden, wel ernstlijck ge- waarschouwet ten ansien van dien²⁰⁸ niemant tho schatten off int tho gesinnen²⁰⁹ guetlijcks oder in anderen manieren²¹⁰, und dafern ijmant deserwegen int geven oder ontfangen²¹¹ worde²¹² sullen vor hooffs²¹³ aen den Heere vijff goltguldens und vijf molder haveren verbeurt hebben. Van gelijken wordt allen deses Ambtes Ingesetenen bij vogaende poene geboden vor ongeregelde bijsamenkompsten geen bieren tho tappen off to gestaden²¹⁴ dat in haer husen op Sonnendagen off anderen dagen die men t'vieren gehouden is²¹⁵, bij dage oder nachte dieselve²¹⁶ worden gedruncken, off sunsten²¹⁷ geen ordinaerse²¹⁸ gelagen off andere georloffden bijsamenkompsten nha den schlag tijen uhren des avants²¹⁹ tho cotinueren²²⁰.</p>
	<p>Blad 46 (linkerzijde)</p> <p>Worden ock eindtlijck mitts desen so olden als jungen eens vor all bij gelijken poene vermaent op haeren landen, boschen, und andere ongeoorloefden platsen mitt roers²²¹, stricken, off anderen inventien²²² sick niet to laten finden, und sulx bij verbeurte van dieselven²²³ warna sick een ieder om sijnen schade te vermijden kan reguliren. Datum Lechtenvorde 23de oktober 1641</p> <p>Henr. Baurman Richter 1641</p>

²⁰² prohibitie = verbod

²⁰³ schatten = een schatting opleggen; in dit geval de traditie waarbij een aanstaand bruidspaar werd opgehouden tot het ter
plaatse te consumeren bier beschikbaar had gesteld

²⁰⁴ 8bris = octobris

²⁰⁵ beloveden persohnen = personen die gaan trouwen

²⁰⁶ onbeschaamdheden, onbetamelijkheden

²⁰⁷ het ambt Lichtenvoorde

²⁰⁸ ten ansien van dien = met betrekking daartoe; n.l. met betrekking tot het schatten

²⁰⁹ ertoe te bewegen

²¹⁰ goedschiks of op andere wijze;

²¹¹ bij het geven dan wel ontvangen

²¹² worde; mogelijk ontbreekt een werkwoord als "befunden"

²¹³ voor hooffs = per persoon;

²¹⁴ to gestaden = toe te staan ("gestatten")

²¹⁵ dagen die men t'vieren gehouden = officiële (verplichte) feestdagen;

²¹⁶ dieselve = n.l. bieren

²¹⁷ sunsten = overigens

²¹⁸ ordinaerse = gewone, gebruikelijke

²¹⁹ nha tijen uhren des avants = na 10 uur 's avonds

²²⁰ cotinueren = continueren, voortzetten

²²¹ roers = meervoud van roer (soort geweer)

²²² inventie = uitvinding

²²³ verbeurte van dieselven = in beslagname van die inventien

	<p>Blad 46 (rechterzijde)</p> <p><u>Copia</u>²²⁴</p> <p>Edelvaste L.²²⁵ getrouwen,</p> <p>T'versoeck van die onderdanen, rakende het vogel- schieten, wordt bij onns ingevolgh van U:Ed²²⁶ schrijven na olden gewonheit gaccordiert, mits dat allen excessen en petulantien²²⁷ gantzlich²²⁸ worden vermijdt dieselven²²⁹ en alle angehorigen Godes hulde bevelen</p> <p>Wildenborg²³⁰, den 15 Januarij 1634 U.Ed. affectionerde Georg Ernst Graff</p> <p>Edelvesten discreten²³¹ Bernhardt de Rode, unseren Ambtman te Lichtenvoorde</p> <p>Leger stondt²³²</p> <p>Also die jungen gesellen dit consent van S.G.G.²³³ verworven, hebben versocht²³⁴ ick haerluijden copij darvan uthgeven wilde, urkunt desen mijnen eigenen handt, Lichtenvoorde 19de Januarij 1638</p> <p>B D Rode van Hekeren</p>
<p>Blad 47 linkerzijde achterzijde van blad 46/ rechterzijde</p>	<p>Blad 47 rechterzijde achterzijde van blad 46 / linkerzijde, met daarop nog een onleesbare aantekening</p>

²²⁴ copia = afschrift

²²⁵ L. = lieve?

²²⁶ U:Ed = Uwer Edele = uw

²²⁷ petulantie = uitgelatenheid

²²⁸ gantzlich = geheel

²²⁹ dieselven; namelijk de geadresseerde, de edelvaste en getrouwe richter Bauman

²³⁰ kasteel Wildenborg bij Vorden

²³¹ discreet: oordeelkundig, verstandig; hier gebruikt als een soort erebeteling;

²³² leger stond = daaronder stond; in het origineel was daaronder nog vermeld

²³³ S.G.G. = Sijne Grafelijcke Gnade?

²³⁴ die jongelieden wilden het kennelijk toch wel graag zwart op wit hebben;

<p>Blad 48</p> <p>Sijn Gnaden brijve²³⁵ de dato 18 10bris²³⁶ 1641 Rakende het papagaj schieten</p> <p>Tradit.²³⁷ 21 Decembris 1641</p> <p>Eernvesten en voersien- ingen²³⁸ Hendrick Burman unsern der herlicheijt Lichtenvoordt Richter en lieven getrouwe</p> <p style="text-align: center;">Lichtenfordt</p> <p>Blad 50 (Lakzegel)</p>	<p>Blad 49</p> <p>[Ernst Georg Graff] tot Limburg en Bro[nchorst, H]jeer van Stijrumb, Wisch, Borckeloe en Ligten[v]oorde, Erfbannerheer</p> <p>Eerenveste en voersinige gelieve getrouwe</p> <p>Seijt²³⁹ derselver²⁴⁰ an uns up huden²⁴¹ voorbrengen²⁴² unsen vaegt geinsinueert²⁴³ de missive onder anderen verstaen hebbende als souden bij unse archive kundtschappe²⁴⁴ ter sacke tegens die von Rurloe zijn berustende, sullen wij niet naerlaten²⁴⁵ alsovort²⁴⁶ wanneer u.E bevoerens²⁴⁷ uns hoe dieselve souden mogen zijn geintittuliert²⁴⁸ sall hebben verwittigt, sodanigh te doen opsoecken en derwaerts over te senden maer twiefelen tot noch oft hiervan veel sullen mogen gevonden werden²⁴⁹.</p> <p>Nopens het vogelschieten daarvan u.E. hebben gementio- niert²⁵⁰, weten dieselve ongetwifelt well datt desoen toelatinge ten enemaell tegen s' landts Placcaet is striedende. En all iss het soo dat sulx, gelijk uijt over hon- derd copijelicke afschrift under uns handschrift voer den jare 1638 bij uns sij geaccordeert²⁵¹, soo sall nochtans het selfde niet in den misbruijck en consequentie²⁵² mede mogen bij den onderdanen getrokken worden, tenzij dan zij lieden uns gelijcke schriftlicke consent²⁵³ verfolglick voer die andre jaren²⁵⁴ sullen koemen voerbrenghen, dat andersins wij ten maintenentie²⁵⁵ dess landts Placcaet, willlen dat die contraventiert²⁵⁶ van dien sullen gestraft worden met den geltboete soe dartoe is staende²⁵⁷ ofte bij uns noch mochte ge- stelt werden ende dat sowell voer den jare 1638 vorsegd²⁵⁸ als andere daren volgende, edoch niet ten ansien van t' vogel schieten²⁵⁹</p>
--	--

²³⁵ Sijn Gnaden brijve = de brief van Zijne Genade

²³⁶ 10bris = decembris

²³⁷ traditum = afgeleverd ("ontvangen")

²³⁸ voorzienig = wijs, verstandig (niet ongebruikelijke aanhef in een brief)

²³⁹ seijt = aangezien?

²⁴⁰ derselver = slaat kennelijk terug op getrouwe; dan op te vatten als "U"

²⁴¹ huden

²⁴² voorbrengen = voorleggen, onder de aandacht brengen

²⁴³ unsen vaegt geinsinueert = dat onze voogd (justitieel ambtenaar) heeft laten weten / heeft gesteld

²⁴⁴ kundtschappe = documenten

²⁴⁵ naerlaten = nalaten

²⁴⁶ alsovort = meteen (sofort)?

²⁴⁷ bevoerens (bevoers) = vooraf, eerst nog

²⁴⁸ hoe die stukken nader zijn aangeduid

²⁴⁹ Kennelijk was er in Lichtenvoorde een brief ingekomen over een lopende juridische kwestie met Ruurlo en had de - nog niet lang in functie zijnde - richter Baurman die brief aan de voogd voorgelegd. Vervolgens had de voogd opgemaakt uit die brief dat er eerder berichten zouden moeten zijn geweest, die dan waarschijnlijk in Ter Borg waren binnengekomen. Dat leek Ernst-Georg onwaarschijnlijk, maar hij wilde het wel laten nazoeken in zijn archief. Maar zijn wedervraag was wel "hoe dieselve mogen zijn geintittuliert", met andere woorden: "maar waar moet ik dan precies naar laten zoeken?"

²⁵⁰ gementioniert = genoemd

²⁵¹ van de toestemming in 1638 waren meer dan 100 afschriften verstrekt door de inmiddels overleden vorige richter Berndt de Rode van Heeckeren

²⁵² niet in den consequentie mogen worden getrokken = van die toestemming mag niet ook in volgende jaren gebruik gemaakt worden

²⁵³ consent = toestemming

²⁵⁴ verfolglick voer die andre jaren = voor de daaropvolgende jaren

²⁵⁵ ten maintenentie = ter handhaving

²⁵⁶ die contraventiert van dien = die daarmee (met het plakkaat) in strijd handelt

²⁵⁷ gelt boete soe dartoe is staende = geldboete die daarop is gesteld

²⁵⁸ vorsegd = voornoemd

²⁵⁹ waarschijnlijk was er nog een tweede blad, dat verder ging met "- schieten" en eindigt met de handtekening van de graaf.

[Blad 51](#)

Interdictie om onder dexel²⁶⁰ van spinnen geen vergaderungen tho to staen noch ock vastel-avent to holden.

Publicatum 23de Januarij 1642

Bij mij Johan Tolner hebbe ijck gepupliert den 23 Januarij 1642

[Blad 52](#)

Also bij experientie bevonden wordt, datt er grote insolentien²⁶¹ und allerhande vijleinheijden²⁶² onder dexsel²⁶³ van spinnen²⁶⁴ des avents und bij ontijden bij die vergaderden worden gepleegt, und t' selven hoe langer hoe mehr overhandt nimxt, Also werden alle inwoners alhier gewaarschouwet niet tho te staen dat ten huese van haarlueden eenige dussdanigen bijsamenkumpsten off vergaderingen geschieden bij een poene van vijff goldtgulden und vijff molder haveren t' verbeuren bij alle diegenen die ter contrarie van desen thostaen und doen werden²⁶⁵.

Van gelijkcken worden ock hiermede alle vastel-avents insolentien, canavellen²⁶⁶, ock alle vastelaventsbieren, van wat persohnen off onder wat dexsel die ock mochten gepractisieret vorgenohmen, gepleegt offte gedroncken werden bij een gelijke poene van vijff goltgulden und vijf molder haveren mitts desen wel expresselijck²⁶⁷ verboden, warna sick een ieden sall hebben tho reguliren. datum Lechtenvoorde 22de Januarij 1642

Henr. Baurman Richter
1642

²⁶⁰ onder dexel = onder het deksel, onder het mom

²⁶¹ insolentien = onbetamelijkheden

²⁶² vijleinheijden = schandelijkheden

²⁶³ onder dexel = onder het deksel, on het het mom; onder het voorwendsel

²⁶⁴ gezamenlijk spinnen was klaarblijkelijk een reden om 's avonds bij elkaar te komen

²⁶⁵ al degenen die zullen toestaan of handelen in strijd hiermee

²⁶⁶ canavellen = carnavalsfeesten?

²⁶⁷ expresselijck = uitdrukkelijk

[Blad 53](#)

Interdictie om op Sonnen- und anderen dagen t' vieren gehalten²⁶⁸ gheen bijsamenkompsten om binnen to drincken tho beraemen
Publicatum 11 Aprilis 1642²⁶⁹

den elften aprijll hebbe ick dit gekondighet bij mij Johan Tolner

den 11 april 1642 hebbe ick dit gekondighet
Bij mij Johan Tolner

[Blad 54](#)

Also men inderdaet befindt dat op allen Sonnendagen und andere so men t' vieren gehalten²⁷⁰, bij deser Heerlicheit Ingesetenen t'elx²⁷¹ ongeregelden bijsamenkompsten om bieren tho drincken werden beraemt waerdoor dan dieselven dagen niet allein merklijck ontheiligt, maar ock mede allerhande insolentien²⁷² und muetwillen²⁷³ worden bedreven om dan hierna naer behoeren t'versien. Also wordt hiermede allen Ingesetenen sunder onderscheidt well ernstlijck bevohlen sick dusdanen vergaderingen und bierdrinkens op voors.²⁷⁴ dagen t'enenmahl t'ontholden, ock mede allen waerden²⁷⁵ und tappers gewarschouwet voer oder onder Godesdienst geen brandewijn, wijn oder bieren tho tappen, ongeregelden gelagen op deselven dagen tho setten noch ijmants ten voors. [...] fine²⁷⁶ optholden, bij een poene²⁷⁷ van vijf goltgld van gerechte t'verbeuren bij allen dieghenen diewelcken ter contrarie van dese²⁷⁸ sullen werden bevonden gedaen tho hebben, warna sick een ieder om sijnen schaden t'vermijden kan reguliren
Signatum Lechtenvoorde 9de Aprilis 1642

Henr. Baurman Richter
1642

²⁶⁸ Sonnen- und anderen dagen t' vieren gehalten = zondagen en andere dagen die moeten worden gevierd = zon- en feestdagen

²⁶⁹ 11 april 1640 was Paasmaandag

²⁷⁰ andere so men t' vieren gehalten = andere dagen (dan zondagen) die men dient te vieren (godsdienstige feestdagen)

²⁷¹ t'elx = telkens

²⁷² insolentien = onbetamelijkheden

²⁷³ moetwille = baldadigheid, ongeremd gedrag

²⁷⁴ voorsegde = voornoemde

²⁷⁵ waerden = waarden (herbergiers)

²⁷⁶ met dat doel

²⁷⁷ poene = boete

²⁷⁸ ter contrarie van desen = hiermee in strijd

<p>Blad 55</p> <p>Prohibitie om boven beraembde tax²⁷⁹ geen torff tho stecken off sijnen dienstboden tho tho staen²⁸⁰ torff tho garen²⁸¹ noch aen vremen²⁸² op de veenen torff tho verkopen²⁸³</p> <p>Publicatum 24de April 1642</p> <p>Den 24 april 1642 hebbe ijck dijt gekondijghet Bij mij Johan Tolner.</p>	<p>Blad 56</p> <p>De Ingesetenen deser Heerligheit Lechtenvoorde werden mitts desen wel ernstlijck vermaent in het torffstecken sick tho reguliren und tho holden nae die onder hierboverens dienangaende beraemt. dat ock niemant van dieselven sijnen dienstboden sall mogen consentiren²⁸⁴ onder wat schijn und dexsel²⁸⁵ t'selve ock vorgenomen werde tot derselven particulier proufijt²⁸⁶ torff tho stecken noch ock nit generael²⁸⁷ aen vremden eenigen torff tho verkoepen, om van die veenen of daaromtrent²⁸⁸ van deselven²⁸⁹ affgehaelt te worden, und infals ijmandts sall bevonden worden ten contrarie van desen²⁹⁰ gedaen tho hebben sall niet allein den turff over den beraambden tax gestecken alsmede aen vremen verkofft und aen dienstboden to steecken ingewilligt, verbeurt maar ock mede nha seeckren gelegenheit in een geldboten²⁹¹ tot discretie²⁹² van de Here verfallen sijn, warna sick een ieden om sijnen schaden te vermijden moge reguliren Signatum Lechtenvoorde, 23de Aprilis 1642</p> <p>Henr. Baurman Richter 1642</p>
<p>Blad 57</p> <p>Verbott om bij avont bij geen lucht²⁹³ tho vlassen oder in eesten²⁹⁴ tho stocken</p> <p>Publicatum 17de 7bris²⁹⁵ 1642</p> <p>Den 17de september 1642²⁹⁶ hebbe ijck dijt gekondijghet Bij mij Johan Tolner</p>	<p>Blad 58</p> <p>Alle Ingesetenen worden mitts desen wal ernstlijck gewaarschouwet und vermaent, niet tho te staen²⁹⁷ dat bij die lucht²⁹⁸ in haeren hueseren werde geflasset²⁹⁹ in geinerlei manieren, dat ock des avents und bij ontijden in gheenen eesten³⁰⁰ off offens³⁰¹ worde gestoket, voorts dorgaens³⁰² vuer und lucht dargestaldt³⁰³ moge bewaart und in vlijtigen agt genomen worden, damitt deserwegen geen schade off gefahr t'verwachten. Und dafern³⁰⁴ ijmandts so selfs sijn huesgesin off inwoneren ten contrarie doende bevonden worde, sall iedesmahls³⁰⁵ aan den Heere verbeurt hebben vijff goltguldens van gewichte, warna sick een ieder om sijnen schade te vermijden sall hebben tho reguliren. Signatum, Lechtenvoorde 17de septembris 1642</p> <p>Henr. Baurman Richter 1642</p>

²⁷⁹ de beraamde tax = de tevoren (voor ieder afzonderlijk) vastgestelde hoeveelheid

²⁸⁰ tho tho staen = toe te staan

²⁸¹ to garen = te verzamelen

²⁸² vremen = vreemden;

²⁸³ torff tho verkopen; turf verkopen mocht wel, maar niet vanaf het veen; het bemoeilijkte het toezicht te zeer als ook vreemdelingen turf op het veen afhaalden;

²⁸⁴ consentiren = toestaan

²⁸⁵ dexel = deksel, dekmantel, voorwendsel

²⁸⁶ tot derselven particulier proufijt = voor hun eigen voordeel, voor henzelf

²⁸⁷ generael = meer in het algemeen

²⁸⁸ daaromtrent = uit de omgeving (van het veen)

²⁸⁹ deselven = namelijk: vreemden

²⁹⁰ ten contrarie van desen = in strijd hiermee

²⁹¹ geldboten = geldboet

²⁹² tot discretie = ter beoordeling

²⁹³ (kaars)licht

<p>Blad 59</p> <p>Verbott om geenen mest op die straten tho leggen</p> <p>Publicatum 8de octobris 1642³⁰⁶</p> <p>Den 8 oktobris 1642 hebbe ijck dijt gekondijghet Bij mij Johan Tolner</p>	<p>Blad 60</p> <p>Also daglichs grote onordningen in het opsetten ~~van~~ und leggen van mesthopen op die strate alhier binnen Lechtenvoorde hoe langer hoe mehr gepleegt wordt, werden mitts desen alle inwohneren wel ernstlick gewaarschouwet sick desen vortan t'enenmahl t' onthouden, und die ghene so albereits³⁰⁷ haeren mest verhaelder³⁰⁸ mate hebben opgesett dat sij derselven binnen vier dagen sollen doen wegbrengen, und infall³⁰⁹ ijmandts ter contrarie van dien worde vorname³¹⁰, oder sunsten³¹¹ hierin suemigh³¹² befunden worde, sall t'elx³¹³ aen den Here verbeurt hebben twee daler, warna sick een ieder om sijnen schade t' vermijden, moghe reguliren. datum Lechtenvoorde den 8de Octobris 1642</p> <p>Henr. Baurman Richter 1642</p>
--	---

²⁹⁴ eest = soort van droogoven

²⁹⁵ 7bris = septembris;

²⁹⁶ 17 september 1642 viel op een zaterdag; op 17 september was het bevel uitgegeven; mogelijk is hier sprake van een verschrijving van Johan Tolner en vond de publicatie plaats daags daarna, op 18 september 1642;

²⁹⁷ tho te staen = toe te staan

²⁹⁸ lucht = (kaars)licht

²⁹⁹ geflasset = vlassen, (brandbaar) vlas bewerken;

³⁰⁰ eest = soort droogoven

³⁰¹ offens = ovens

³⁰² dorgaens = voortdurend(?)

³⁰³ dargestaldt ... damit = zodanig ... dat ?

³⁰⁴ dafern = in zoverre, indien

³⁰⁵ iedesmahls = iedere keer

³⁰⁶ 8 oktober 1642 viel op een zaterdag ;op 8 oktober was het bevel uitgegeven; mogelijk is hier sprake van een verschrijving van Johan Tolner en vond de publicatie plaats daags daarna, op 9 oktober 1642;

³⁰⁷ albereits = al, reeds

³⁰⁸ verhaelder mate = genoemde

³⁰⁹ infall = ingeval, indien

³¹⁰ handelt

³¹¹ sunsten = anderszins

³¹² suemigh = nalatig

³¹³ t'elx = telkens

<p>Blad 61</p> <p>Verbott om gheen vercken op Heeren land tho laten kommen off sunst tho laeten lopen</p> <p>Publicatum 26 december 1642³¹⁴</p> <p>Den 26 december 1642 hebbe ijck dijt gekondijget Bij mij Johan Tolner</p>	<p>Blad 62</p> <p>Alle Ingeseten worden mitts desen wel ernstlijck gewaarschouwet haare vercken tho holden van Heeren landen, und infahl³¹⁵ ijmandts ter contrarie bevonden worde³¹⁶, sall voor den Heer voor elck vercken verboert hebben iedermaels³¹⁷ een halff molder haveren, dha ock ijmandts op sijn onderhebbenen landen eenige vercken finden worden sonder t'selven den officiere tho kennen tho geven sall wegens sijn stillschweiggen een molder haveren verbeurt hebben. Van gelijkcken werden ock alle inwohneren vermaent haeren vercken bij dage offte nachte niet tho laeten om her loopen binnen off buijten³¹⁸, allent bij poene als vooren und vergoedungh van schaden bewijsslijck gedaen, warna sick een ieder om als vooren t' Vermijden kan reguliren. Signatum Lechtenvoorde 26 December 1642 olden tijds³¹⁹</p> <p>Henr. Baurman Richter 1642</p>
<p>Blad 63</p> <p>Verbod om geen vastelavent tho holden noch up Sonnendag[en] bier tho tappen Publicatum 28de Januarij 1643³²⁰</p> <p>Den 28 januarij 1643 hebbe ijck dijt gekondijghet bij mij Johan Tolner</p>	<p>Blad 64</p> <p>Allen onderdanen deser Heerligheit wordt well expresselijck³²¹ geboden gheen vastelaventsgelagen tho holden, tho setten off onder watt dexsel³²² dattet ock solde mogen sijn eenige bijsamenkompsten tho beraemen, noch ock andere ongeregeltheijden oder insolentien³²³ tho plegen. Werden ock alle waerden³²⁴ eens vor alle gewarschouwet, sich des Sonnendags und andere die men t'vieren gehalten³²⁵ geen gelagen tho setten oder voer dieselve to tappen t'sije wijnen oder bieren. Und infahl³²⁶ ijmandts ten contrarie doen worde sall t'elx³²⁷ aen den Heere verbeurt hebben drie goltguldens, waarna sick een ieder om sijnen schade te vermijden kan reguliren. Signatum Lichtenvoorde 28de Januarij 1643</p> <p>Henr. Baurman Richter 1643</p>

³¹⁴ maandag 26 december 1642; tweede kerstdag was sinds de Dordtse Synode van 1618/1619 een officiële feestdag;

³¹⁵ infahl = ingeval, indien

³¹⁶ ijmandts ter contrarie bevonden worde = als iemand betraapt wordt (hiermee) in strijd (te handelen)

³¹⁷ iedermaels = iedere keer

³¹⁸ binnen of buijten = binnen of buiten het stadje

³¹⁹ olden tied: in Gelderland gold tot juli 1700 de Juliaanse kalender ("oude tijd");

³²⁰ 28 januari 1643 viel op een zaterdag ;op die datum was het bevel uitgegeven; mogelijk is hier sprake van een verschrijving van Johan Tolner en vond de publicatie plaats daags daarna, op 29 januari 1643;

³²¹ expresselijck = uitdrukkelijk

³²² dexel = deksel, dekmantel, voorwendsel

³²³ insolentien = onbetamelijkheden

³²⁴ waerd = waard (herbergier)

³²⁵ andere die men t'vieren gehalten = andere (dagen) die men dient te vieren = feestdagen

³²⁶ infahl = ingeval, indien

³²⁷ t'elx = telkens, steeds

<p>Blad 65</p> <p>Prohibitie dat den enen in dess anderen marcke niet en sall vermogen plaggen tho meijen, torff to graven</p> <p>Publicatum 4ta Aprilis³²⁸ 1643</p> <p>Bij mij Johan Tolner hebbe ijck dijt gekondighet den 4 Aprilis 1643</p>	<p>Blad 66</p> <p>Also in deser Heerlicheits Buerschappen³²⁹ so in het plaggen, heijt und schadden meijen, als oock torff tho stecken, allerhanden onordungen werden befunden, doordien d' inwonneren van die eenen buerschap in d' anderen onder dexel³³⁰ dat sij op daghuer³³¹ darin als vooren kommen arbeiden³³², off het bearbeidede affhaelen; und dan hiedoor niet allein voelfoldegen³³³ inconuenienten³³⁴ ontstaen, maer oock die marcken van Buerschappen merckelijck worden vernaedeijlt³³⁵ om dan naer behoeren hirin t'vorsien. Also wordt vanwegen Sijne Graefflijcke Gnade als deser Heerlicheit marckenrichter alle Ingesetenen und Inwonneren van Buerschappen sowell huessittenden als dienstboden sonder onderscheidt, mits desen well ernstlijck geboden dat sick nijmandts vortaen sall laten gelusten³³⁶ op daghuer off voer sijn eijgen provisie³³⁷ in eenige andere marcken van buerschappen als ware hij huijssittende off wonhaftigh sijne esplaggen, heijt off schadden to meijen torff to steken off aff tho haelen, off int anders buijten kenniss dess officiers in ~~////~~ tho doen, und dafern ijmandts ter contrarie mogte worden befunden³³⁸, sall niet allein t'gene hij in anderen buerschappen, gemeijnt</p> <p>[het vervolg ontbreekt]</p>
<p>Blad 67</p> <p>Verbott om geen papegajij tho beschieten</p> <p>Publicatum 8de Maij 1643</p> <p>Den 8 mejj 1643 hebbe ijck dit gekondighet bij mij Johan Tolner</p>	<p>Blad 68</p> <p>Uth expresse bevelh van Sijne Graeffl. gnaden³³⁹ wordt mitt desen wel ernstlijck verboden het papegajij schieten³⁴⁰ als mede allen anderen insolentien³⁴¹ diewelcken in plats van dien off andersins mogten erdacht³⁴² vorenomen off gepleegt werden. Und sullen bij poene³⁴³ van twee goltgulden und twee molder haveren t'vebeuren bij allen diegenen vor hooft³⁴⁴ sodanen sollen mogen contrarijren³⁴⁵, warna sick een ieder om die vogaende poene t' vermijden sall hebben tho reguliren. Signatum Lechtenvoorde 7^a Maij 1642³⁴⁶</p> <p>Henr. Baurman Richter 1642</p>

³²⁸ quarta Aprilis 1643 = de vierde (dag) van april 1643

³²⁹ de buurtschappen, Zieuwent/Harreveld , Lievelde en Vragender

³³⁰ onder dexel = onder het deksel = onder het voorwendsel

³³¹ op daghuer = als daghuurder

³³² als voren komen arbeiden = genoemde werkzaamheden zal verrichten

³³³ voelfoldegen = veelvuldige

³³⁴ inconuenienten = ongemakken

³³⁵ vernaedeijlt = benadeeld

³³⁶ sick verlusten = zich zal veroorloven, zich zal permitteren

³³⁷ voer sijn eijgen provisie = voor zichzelf

³³⁸ ter contrarie mogte worden befunden = betrapt mocht worden (hiermee) in strijd te handelen

³³⁹ Sijne Graeffl. gnaden = Zijne Grafelijcke Gnade = de graaf van Limburg Stirumb

³⁴⁰ papegajij schieten = het schieten op een houten vogel bovenop een paal

³⁴¹ insolentien = onbetamelijkheden

³⁴² erdacht = bedacht

³⁴³ bij poene = op straffe

³⁴⁴ vor hooft = per persoon

³⁴⁵ contrarijren = overtreden

³⁴⁶ 7^a Maij 1642 = septima (de 7e dag van) mei 1642

[Blad 69](#)

Rakende het papegaj
schieten und torff te verkopen
op veenen

Publicatum 14de Maij 1643

Den 14 maij 1643 hebbe
ijck dijt gekondijget bij
mij Johan Tolner

[Blad 70](#)

Wordtt mitts desen well ernstlijck in desen Heer-
licheit Lechtenvoorde verboden het papegaj
schieten, alsmede allen anderen insolentien³⁴⁷, die
in plaets van dien enigsins mochten erdacht³⁴⁸,
vorgenohmen off op Sonnendagen oder andere die
men t'vieren gehouden³⁴⁹, bij vergaderingen mitt
bier drinken gepleegt worden und sulx bij
poene van twee goltgulden van gewichte
t'vebeuren bij alle diegene so tegens het
verbott voors.³⁵⁰ gedaen tho hebben sollen werden
befunden. Verder oock mede alle Ingesetenen
gewaarschouwet, haere dienstboden tot denselven
particulieren proufit, geen torff stecken
tho consentiren³⁵¹, noch oock aan vrembden op den
veenen off daaromtrent eenigen torff
tho verkopen³⁵², bij verbeurte deselffen torffs
und arbitrale straffe warna sick een
ieder om sijnen schaden t'vermijden, sal hebben
tho reguliren. Signatum Lichtenvoorde 13 Maij
1643

Henr. Baurman Richter,
1643

³⁴⁷ insolentien = onbeschaamdheden, onbetamelijkheden

³⁴⁸ erdacht = bedacht

³⁴⁹ andere die men t'vieren gehouden = andere (dagen dan zondagen) die men dient te vieren = feestdagen

³⁵⁰ voorsegd = voornoemde

³⁵¹ consentiren = toe te staan

³⁵² maatregel om controle op illegaal turf steken door onbekenden op het veen te vergemakkelijken

[Blad 71](#)

Erentfesten Acgtbaren onsen lieven besondern Henricus Boerman, Righter der Herligheijt Lichtenvoorde tott Lichtenvoorde³⁵³

*Traditum*³⁵⁴ 29 Julij 1643
Publicatum 30de Julij

*Sijn Graeffl. gnaden bevelh
wegens ontheiligungh dess
Sabbaths*

[Blad 72](#)

Wij Georgh Ere[nst] Graeff tot Limburg[h] Bronckhorst, heer tott Stijromb, Wisch, Borc[uloh] en Lichtenvoorde, Erff-Banderheer des Forste[n-]dombs Geldre en Graefschap Zutphen, enz.

Het is Ons voorcoomen dat, onaengesien die expresse³⁵⁵ bevelen ende placaten voor deesen bij t' hoff van Geldre-landt³⁵⁶ uijtgegeeven teegens die profaneerders³⁵⁷ der Sondae- gen, en anderer bij Goodes Kercke toegelaetene feestdaegen, men effenwel niet naer en laet, in onse Stadt ende Heerligheijt Lichtenvoorde, alle feest ende Sondaegens te misbruijcken, met freeten, suijsen, banquetteeren ende allerhande insolentien ende schandae- len te veroeffenen, ende dat voornaementlijck onder die predica- tien³⁵⁸, streckende tott groot argernisse ende onstigtinge³⁵⁹ van Goo- des kercke ende gemeente, sonder dat nochtans bij Ue.³⁶⁰ ende ande- re onse officieren hierop weijnich geldt³⁶¹, noch volgens het te- neur ende inhoud vande verss. placaten hierin tot bestraffinge der overtreeders ende verbreekers derselven, in t' geringste geprocedeert maer alles met oogluijckinge aengesien wordt. Soo is aen Ue mits deesen Onse ernstelicke bevel, bij poene van Onse hoogste ongenaede, dat gij voortaan hierop sult letten, ende dieselven soo onder die predicatien, het sij voor ofte naer den middagh in eenige herberge offte bierbancken souden moogen gehouden worden te slaen inde boete van vijf goltguldens, sonder eenige conni- ventie³⁶², ----- Ende op dat niemant hiervan ignoran- tie magh hebben te pretendeeren, sult gij sulcks toecomenden ^{Sondagh} oopentlick inde kerke doen publiceeren³⁶³, ende der gemeijnte ancon- digen, bevelende oock den voogt³⁶⁴ die herbergen allemael te onder die predicatien te visiteeren, woornaer gij U sult re- guleeren ende blijven Ue. met genaeden bijgedaen³⁶⁵ Actum³⁶⁶ op onsen huijse Wisch³⁶⁷ den 26ⁿ Julij 1643

Georg Ernst graff zu Lijmbg.

³⁵³ de adressering van het bevel;

³⁵⁴ traditum = overhandigd, bezorgd

³⁵⁵ expresse = uitdrukkelijke

³⁵⁶ Gelderland = aanduiding van het vorstendom Gelre en de graafschap Zutphen tezamen

³⁵⁷ profaneren = ontwijden, ontheiligen

³⁵⁸ met "onder de predicatien" is alleen een tijdsaanduiding bedoeld, zoals uit het vervolg blijkt; het "freeten en te suijsen" gebeurde in herbergen en tapperijen op tijdstippen dat de predicatien in de kerk plaatsvonden; niet is bedoeld dat in de kerk werd gevreten en gezopen

³⁵⁹ ontstigting = aanstoot

³⁶⁰ bij U Edele (= door u)

³⁶¹ zonder dat u daar erg zwaar aan tilt

³⁶² conniventie = toegeeflijkheid

³⁶³ publiceeren = bekendmaken

³⁶⁴ juridische ambtsdrager, vergelijkbaar met een gerechtsdeurwaarder

³⁶⁵ bijgedaan = toegedaan?

³⁶⁶ actum = gedaan

³⁶⁷ kasteel Wisch in Terborg

<p>Blad 73</p> <p>Prohibitie om op Sondaghen niet tho tappen etc.</p> <p>Publicatum 1 et 3^{ia} Martij³⁶⁸ 1644³⁶⁹</p> <p>Dijdt ijss gekondiget Bij mij Johan Tolner</p>	<p>Blad 74</p> <p>Publicatum 1^a et 3^{ia} Martij 1644</p> <p>Also tot mehrmahlen d' Ingesetenen deser Heerlicheit ~~sijn-ge~~ bij kerkenspraecken sijn gewaerschouwet op Son- und anderen dagen die men t' vieren gehalten³⁷⁰, gheen vergaderingen off bij-samenkompsten onder wat dexsel³⁷¹ deselven oock solden mogen vorgenoemen^{worden}, aanto stellen; dat oock waarden, tappers, als anderen sick dess tappens und gelagh settens, hettsij in brandewijn, wijnen oder bier op die voors.³⁷² dagen, sowell onder den voor- als namiddags praedication als oock nacht, schlapender tijden, t'enenmahl solden onthouden; Und dan sodanigh warschouwen und bij kerckenspraken gedaen bevelh bij³⁷³ d' Ingesetenen, waarden, tappers und anderen nicht naar behoeren wordt achtervolgt³⁷⁴. So will men all dieselven mitts desen nochmahls well ernstlijck hebben gewaerschouwet sick allen ongeregelirden bijsamenkompst zechens³⁷⁵ und tappen op daghe und tijdt voors. und mede des avents nae negen uhren t'enenmahl t' onthouden. Und infahl eenige waerden, tappers als anderen, ter contrarie³⁷⁶ van desen tho doen befunden worden, sollen iedesmahls aen den Heere een pont Vlamisch³⁷⁷, wesende ses guldens Hollandsch</p> <p>(het vervolg ontbreekt)</p>
<p>Blad 75</p> <p>Mandament om het holt van Heeren landen tho ruijmen de dato 30de martij 1644</p> <p>IJck hebbe dijt gekondighet Johan Tolner</p>	<p>Blad 76</p> <p>Alle die ghenen so enigh holt gehouwen oder ongehouwen in Ihren Graefflijken Gnaden busch, woltmaten off anderen Ihren Gnaden thobehoerende kampen off landen, alhier onder Lechtenvoorde gelegen, onaffgehaelt mogen hebben, worden hiermede vermaent t'selve binnen den tijdt van viertijn dagen a dato deses³⁷⁸ bij verlies des selven holts klein off groot, aff to haelen, warnae sick een ieder dien het aangaen magh, sall hebben tho reguliren. Signatum Lechtenvoorde 30de Martij 1644</p> <p>Uth bevelh van Ihr Graeffl. gnaden Henr. Baurman Richter 1644</p>

³⁶⁸ 1 et 3tia Martij = prima et tertia Martii = op de eerste en derde (dag) van maart

³⁶⁹ 1 maart 1644 was een "gewone" vrijdag; 3 maart was een "gewone" zondag; Pasen 1644 was op 17 maart.

³⁷⁰ andere dagen die enen t' vieren gehalten = andere dagen (dan zondagen) die men moet vieren = officiële (kerkelijke) feestdagen

³⁷¹ onder wat dexel (deksel) oock = onder welk voorwendsel ook maar

³⁷² voorsegde = genoemde

³⁷³ bij = door

³⁷⁴ achtervolgt = opgevolgd, nageleefd

³⁷⁵ zech = feestmaal, drinkgelag

³⁷⁶ ten contrarie = in strijd met

³⁷⁷ een Vlaams pond (rekeneenheid) = 6 Carolusgulden

³⁷⁸ a dato deses = na vandaag

<p>Blad 77</p> <p>Verbott van den papegaj niet tho beschieten almede van kraijen-koppen tho leveren de dato 27de Aprilis 1644</p> <p>IJck Johan Tolner hebbe dijt gekondijget</p>	<p>Blad 78</p> <p>Alle desen Heerligheijt Ingeseten werden mitts desen well ernstlijck gewaarschouwet van niet tho sullen vermogen den papegaj tho beschieten off anderen insolentien die welcken in plats van dien solden konnen erdacht off vorenomen worden eenigh-sins tho plegen, und sulx bij een poene van twee goltguldens van gewichte und twee molder haveren, voor hooft³⁷⁹ tho verbeuren bij alle diegenen so hier tegens doen off vornehmen sullen. Werden oock hijneffens almede vermaent nha olden gewoonten binnen een monat³⁸⁰ a dato deses³⁸¹ aen den officieren³⁸² tho brengen koppen offte eijer van kraijen, rucken³⁸³ und exteren³⁸⁴; dafern³⁸⁵ ijmandts hiermee saumhafftigh³⁸⁶ soll nae verloop des voors:³⁸⁷ tijdtts een halff molder haveren verbeurt hebben, warnae sich een ieder om die vogaende poene t' vermijden kan reguliren. Signatum, Lechtenvoorde 27de Aprilis 1644</p> <p>Henr. Baurman Richter 1644</p>
<p>Blad 79</p> <p>Prohibitien om vercken und ander vehe nicht onghoedet tho laten gaen Publicatum 5ta Maij 1644³⁸⁸</p> <p>Dijt hebbe ijck gekondighet bij mij Johan Tolner</p>	<p>Blad 80</p> <p>Alle Ingesetenen sowel binnen als buijten³⁸⁹ werden avermaels hiermede well ernstlijck vermaent, haere vercken und andere hoedtbaer und averfallende sprenghisch vehe, onghoedet und ongemot³⁹⁰ niet tho laeten gaen und so ijmandts ter contrarie³⁹¹ bevonden wordt sall als een verachter van des Heren bevehlen niet allein anderen ten exempel naer behoeren gestrafft werden, maar ock mede schuldigh³⁹² und gehalten sijn, allen verorsaackten und angedaenen schade, sowel aen vrechten³⁹³ als gewass t'vergoeden warna sick vortaen een ieder sonder alle tegenspracken sall hebben tho reguliren.</p> <p>Ankommenden woensdagh wesenden den recht-dagh deser maant Maij sall het ordinaris Landtgerichte dienen, waarna sick dieselven die het angaen moge sollen hebben tho richten. Signatum Lechtenvoorde 4de Maij 1644</p> <p>Henr. Baurman Richter 1644</p>

³⁷⁹ per persoon

³⁸⁰ monat = maand

³⁸¹ binnen een monat a dato deses = binnen een maand na heden

³⁸² officieren = (justitiële) ambtsdragers, zoals de richter

³⁸³ roeken

³⁸⁴ ekstern

³⁸⁵ dafern = in zoverre

³⁸⁶ saumhafftigh = nalatig

³⁸⁷ voors: = voorsegde = hiervoor genoemde

³⁸⁸ quinta Maii 1644 – de 5e (dag) van mei 1644

³⁸⁹ sowel binnen als buijten = binnen en buiten de stad wonend?

³⁹⁰ ongemot = niet vastgezet?

<p>Blad 81</p> <p>Ruhmen die gemeinen wegen</p> <p>Publicatum A° 1644 den 22de Junij³⁹⁴</p> <p>Den 22 junij 1644 ijs dijt gepuplijst bij mij Johan Tolner</p>	<p>Blad 82</p> <p>Deser Heerlicgeit Ingesetenen worden mitts desen well ernstlijck vermaent die gemeinen wegen und vonders³⁹⁵ dargestalt³⁹⁶ in state tho brengen damit dieselven feleglich³⁹⁷ mogen gepassirt und gebrueckt worden, sollen andersins die seumhafften³⁹⁸ oder so desen in gebreck blijven den Heere in een boete van twee dalers verfallien sijn, waerna sick een ieder tho richten. Signatum Lechtenuoorde 22de Junij 1644</p> <p>Henr. Baurman Richter</p>
<p>Blad 83</p> <p>Aengaende hett zuiveren [...] waterleijden Publicatum 20de Julij 1644</p> <p>Ick bekenne onderschrijven[...]³⁹⁹ dat ijck dijt gekondijghet hebbe den 20 Julij 1644 Johan Tolner</p>	<p>Blad 84</p> <p>Also die van oldtts gewondtlijcken waterleijd[...] bij deser Heerlicheit Ingesetenen t' enenmahle word[...] verduuckert, thogelandet und thogepotet allent tott merckelijck nadeel van die benachbarten⁴⁰⁰ und anliggende landen. Werden daerwegen alle die hett aengann moge, mitts desen well ernstlijck vermaent, sunder langen vertreck⁴⁰¹ tegens oder tuschen haer lueden landen nae olden gewoonten und gebruecken die waterleijden naer behoren tho ruemen bij ontstentennisse van dien sullen die ongehorsamen aen den Here voor hooffs⁴⁰² twee Rijxdaler verbeurt hebben, und daneffens aen den geinteressirden deser wegens thogefuegden schade t'vergoeden gehalten sijn, warna sick een lider sall hebben tho reguliren. Signatum Lechtenuoorde 20 Julij 1644</p> <p>Henr. Baurman Richter 1644</p>

³⁹¹ ten contrarie = (hiermee) in strijd

³⁹² aansprakelijk

³⁹³ vrechten = perceelsafscheiding (te vrechten = afscheiden van percelen)

³⁹⁴ 22 juni 1644 viel op een zaterdag ;op die datum was het bevel uitgegeven; mogelijk is hier sprake van een verschrijving van Johan Tolner en vond de publicatie plaats daags daarna, op 23 juni 1644

³⁹⁵ vonders = smalle bruggetjes

³⁹⁶ dargestaldt ... damit = zodanig ... dat ?.

³⁹⁷ feliglich = veilig

³⁹⁸ seumhafften = nalatigen

³⁹⁹ ik verklaar met mijn handtekening

⁴⁰⁰ benachbarten = naburige

⁴⁰¹ vertreck = uitstel

⁴⁰² voor hooffs = per hoofd, ieder voor zich

[Blad 85](#)

Avermaligh⁴⁰³ Bevehl om die wegen
tho repariren

Publicatum 15 7bris⁴⁰⁴ 1644

Den 15 september 1644 hebbe
ijck dijt gekondiget Bij
mij Johan Tolner

[Blad 86](#)

Deser Heerlicheit Ingesetenen worden mitts desen aver-
maels well ernstlijck vermaent so well die gemeinen
als ock particulire weegen und straten die die gemeint⁴⁰⁵
oder een ieder voor hooft⁴⁰⁶ tho maecten off t' onderhouden
schuldigh, binnen vijff dagen nae publicatie deses
naer behoren tho repariren und tho verbeteren und
dafern⁴⁰⁷ *ijmandts* ter contrarie⁴⁰⁸ bevonden wordt, sall
neffens den vogaende gestelde poene, noch vier dalers
wegens sijzens ongehorsams verbeurt hebben.
Van gelijkcken wordt een ieder gewaerschouwet sonder
eenigh langen vertreck⁴⁰⁹ t'voldoen sijn operlechten⁴¹⁰
ongelden,⁴¹¹ als unge hoorigengeldt⁴¹² v saltgeldt⁴¹³ als
van anderen, off dat andersins die onwilligen davor daetlijck
sullen worden gexecutiet⁴¹⁴, waerna sick een ieder
om sijnen schade te vermijden kan reguliren. Signatum
Lechtenvoorde 14 Septemb: 1644

Henr. Baurman Richter
1644

[Blad 87](#)

Bekenne ijck Johan Tolner
dit 2 mal gekondijcht
t' hebben

[Blad 88](#)

Alle deser Heerliceit Ingesetenen werden mitts desen
well ernstlick vermaent die vonders⁴¹⁵ in gemeine stegen
und straten sonder vertogh⁴¹⁶ wederum tho brengen in [state]
bij gebrecke van dien sall een ieder sulx niet doenden twee da[ler]
voor den Heere verbeurt hebben, waerna sick een ieder tho regu[liren]
Signatum Lechtenvoorde 23de februarij 1645

H. Baurman

---

⁴⁰³ avermaligh = herhaald

⁴⁰⁴ septembris

⁴⁰⁵ de gemeint = de gemeenschap

⁴⁰⁶ een ieder voor hooft = ieder persoonlijk

⁴⁰⁷ dafern = voor zover

⁴⁰⁸ ter contrarie = in strijd met (dit gebod)

⁴⁰⁹ vertreck = uitstel

⁴¹⁰ operlechte = opgelegde ("auferlegt")

⁴¹¹ ongelden = lasten, belastingen

⁴¹² horigengeld = geld dat een horige bij bepaalde gelegenheden moest betalen aan zijn heer, zoals bij vererving of huwelijk

⁴¹³ saltgelt = belasting op zout

⁴¹⁴ geexecuti(e)rt = daarvoor worden gexecuteerd = het verschuldigde bedrag zal bij hem worden ingevorderd

⁴¹⁵ smalle bruggetjes

⁴¹⁶ sonder vertogh = zonder uitstel

[Blad 89](#)

Bevehl om die wegen [...] tho repariren voorts om gheen [...] bij avent off ontijden tho br[...] off t'verwarmen

Publicatum 31de Augustij 1645

[Blad 90](#)

Alle deser Heerlicheit Ingesetenen wordt av[ermaels]⁴¹⁷ vor die lateste reise⁴¹⁸ well ernstlick bevolen d[ie] gemeine wege ende passagieen, ock mede die aen ieder a part tho maecten gehouden binnen den tijdt van acht dagen a dato deses naer behoren in state tho brengen, und dafern⁴¹⁹ ijmandt dessen mochte blijven in gebreke sall aen den Heere verbeurt hebben twee goltgulden und twee molder haveren. Van gelijken werden alle mede gewaerschouwet dat nijmandt bij avent und ontijden, voorts bij vuer ende lucht⁴²⁰ sijn vlass regieren⁴²¹ off sunsten in avents offt ~~vieren~~ th bij t'vuer t'selve verwarmen; und dha⁴²² ijmandt ter contrarie⁴²³ doende solde worden befunden, sal verbeurt hebben t'elx⁴²⁴ twee rijxdaler, warna sich alle Ingesetenen, om haeren schade t'vermijden konnen reguliren. Signat. Lechtenvorde 30de Augusti 1645

Henr. Baurman Richter
1645

⁴¹⁷ avermaels = nogmaals

⁴¹⁸ vor die lateste reise = voor de laatste keer

⁴¹⁹ dafern = voor zover

⁴²⁰ (kaars)licht

⁴²¹ regieren = het drogen van het vlas bij open vuur

⁴²² dha = ingeval, als

⁴²³ ten contrarie doende = handelend in strijd (hiermee)

⁴²⁴ t'elx = telkens

[Blad 91](#)

Prohibitie dat giene
verken onghödet sollen gaen
Item⁴²⁵ dat niemant siene
biesten op sijn gn. ⁴²⁶
Esschen
to hoeden als mede in
sijn gn. Busschen

Den 8 mej hebbe ijck
dijet gekondijght bij mij
Johan Tolner koster tot
Lichtenforde

[Blad 92](#)

Also bij diverse maelen kerckenspracke alle In-
gesetenen so wel binnen als buiten well ernstlick
sijn vermant haere vercken bij huiss to holden
offte nae behoren to doen hoeden, dat ock
niemant sijne beesten op der Heren Esschen offte
Bussche, onder wat pretext dattet geschieden
moghte solle laten coemen, ende averst sodanige
verwarninge⁴²⁷ bij deses Ampts Ingesetenen niet
der geboer⁴²⁸ werden naekoemmen, om dan
hiernae met onwetenheid als anders sick niet
te connen entschuldigen, werden hiemedede
voor die laeste reise⁴²⁹ so binnen als buiten
hiermede gewarschouwewet solx nae die vor-
gaende bevelen te regulieren bij onstentnisse
dat sie ~~solx~~ telks⁴³⁰ in ^{die} poenen darop gestelt
sollen verfallen, darneffens allen kosten
en schaden te vergoeden gehalten sijn,

Alsmede dat allen Ingeseten so binnen als
buiten hiermede well ernstlick verboden
wert, niet te sollen visschen in die gravens
ahn die nije blecke t'sij met sloepen⁴³¹, stolpen⁴³²
offte andere daertoe dienende gerietschappen bij
poene van twee olde schilden⁴³³. Warnae
sich ein ider sall hebben to richten Signatum
den 8 majj 1659

Uth Last van die Ed: Heere
Gerhardt van Ansum
Amptman ende Richter

Bispingh Lantschrrff.⁴³⁴

---

⁴²⁵ Evenzo

⁴²⁶ sijn gnadens = van zijne genade

⁴²⁷ verwarninge : waarschuwing

⁴²⁸ der geboer = naar behoren

⁴²⁹ voor de laaste reise = voor de laatste keer

⁴³⁰ telks = telkens

⁴³¹ een soort sleepnet?

⁴³² klokvormige mand zonder bodem, om vissen onder te vangen

⁴³³ schild : oude munt (met de afbeelding van een wapenschild)

⁴³⁴ landschrijver = functionaris die authentieke afschriften kon uitgeven (notaris en gerechtsgriffier); Johan Bispingh was de landschrijver van Lichtenvoorde; later zouden de functies van landschrijver en richter in Lichtenvoorde in één persoon gecombineerd worden;